

PRØVEN

Læs om:

Stationsplads opkaldes efter V3

Fra trækfærge til højbro

Frederics Waaben er Visdom

Hugget i granit

FREDERIKSVÆRKEGNENS
HISTORISKE FORENING

Marts 2019 - 16. årgang, nr. 63

Foreningen

Formand

Henning Petersen
Hejrestien 6
3310 Ølsted
Tlf. 5143 0551
formand@frvhistorie.dk

3300 Frederiksværk
Tlf. 2346 6008
kasserer@frvhistorie.dk

3300 Frederiksværk

Christian Jacobsen
Skovbakkevej 94
3300 Frederiksværk
Tlf. 4035 4249

Næstformand

Peter Ahlburg
Karlgavevej 48
3300 Frederiksværk
Tlf. 4777 0146
sekr@frvhistorie.dk

Bestyrelsesmedlemmer

Carl Jensen
St. Havelsevej 92
3310 Ølsted
Tlf. 4774 9335

Suppleanter

Wilhelm Stege
Allégade 9
3300 Frederiksværk
Tlf. 2883 0166

Kasserer

Gunnar Midtby
Frydsvej 8

Jytte Bloch-Kelsen
Lynghøjvej 24
3390 Hundested
Tlf. 4581 9695

Niels Willumsen
Store Havelsevej 26
3310 Ølsted
Tlf. 2620 4431

Kontingent 2019

Personligt medlemskab	150,- kr.
Husstandsmedlemskab	225,- kr.
Firmaer og institutioner	500,- kr.
Firmaer (under 6 ansatte)	250,- kr.

Det er nemmest for foreningen, hvis man indbetaler via netbank:

Reg.nr. 1551 kontonr. 3572519309
i Danske Bank.

Husk at anføre navn og adresse på indbetaler!

Redaktionen

Ansvarsh. redaktør:

Frank Allan Rasmussen
Industrimuseet
Palæet, Torvet 1
3300 Frederiksværk
Tlf. 3031 0083
far@indmus.dk

Redigering og ombrydning:

Industrimuseet

Tryk: Mixiprint, Sverige.

Oplag 450
ISSN: 1604-0678.

Titel: Prøven
E-mail: mail@frvhistorie.dk

Find os på Facebook og
www.frvhistorie.dk

Artikler og læserindlæg til næste nummer af *Prøven* bedes indsendt snarest til redaktionsudvalget:

formand@frvhistorie.dk.

Der tages forbehold for indsendte læserindlæg, der ikke nødvendigvis er udtryk for foreningens holdning.

I dette nummer

Generelt

Formanden har ordet	Side 4
V3-pladsen - Stationspladsen	Side 4
Info om foredrag og ture i 2019	Side 5
Indkaldelse til generalforsamling	Side 6

Artikler

Fra trækfærge til højbro	Side 7
"Frederics Waaben er Visdom"	Side 14
Hugget i granit	Side 19
Kanalen fylder 300 år	Side 21
Et fotoalbum og en kasse med jernstænger	Side 22

Kommende arrangementer

Se det hele lidt fra oven	Side 13
Et frit Danmark	Side 13
Det Danske Stålvalseværk - kunst, kultur og idræt	Side 17
Tag med på aftentur til Selsø Slot	Side 20
Heldagstur til Dragør	Side 20

Siden sidst

Metroudgravningerne i København	Side 18
Forsvarsværkerne i Halsnæs	Side 18

Formanden har ordet

Af Henning Petersen

Et forsinket godt nytår til alle. Det er begrænset, hvad der er sket i foreningen siden sidst, men her er lidt info.

Vi kom godt igennem med julenummeret og programfolderen. Det var første nummer, der blev lavet sammen med museet. Når man starter med noget nyt vil der næsten altid være nogle startproblemer. Det var der også her, men det blev ret hurtigt løst.

Både trykning af Prøven og omdeling forløb planmæssigt, så det var velfortjent, da de frivillige mødtes til gløgg og æbleskiver og ønskede hinanden en glædelig jul og et godt nytår.

Hjemmesiden har været nede i december. Vores udbyder har opdateret, hvilket bl.a. indebar at det styresystem, vi benyttede, blev udfaset.

I dag er vi overgået til et nyt og mere tidsvarende system. Det har Jan og Gunnar hygget sig med at få op at køre. Der bliver løbende lagt stof ind på hjemmesiden. Op til d.d. er det væsentlige omkring bestyrelsen og indkaldelse til kommende generalforsamling lagt på.

1 af 3 forslag vedtaget

Og endelig sker der noget med de tre forslag, bestyrelsen i slutningen af 2017 afleverede til byrådet.

På byrådsmødet den 31. januar 2019, var

V3 kampvognen får stationspladsen i Frederiksværk opkaldt efter sig.

et forslag fra Enhedslisten omkring navngivning af stationspladsen til V3-pladsen var på dagsordenen. Forslaget blev vedtaget med 13 stemmer for og 8 stemmer imod og er nu sendt til videre behandling i UKID – Udvalget for kultur og idræt. Det føler jeg er en god nyhed, som vi har

ventet på, og det er samtidig en god måde at starte et nyt år på.

Så mit ønske og håb er, at foreningens to andre forslag, der blev afleveret samtidig til byrådet, indenfor kort tid også kan blive taget op til videre behandling i byrådet.

Info om foredrag og ture i 2019

Foreningen tilbyder i år to ture med tilmelding og betaling for deltagelse.

Første tur er aftenuren til Selsø slot den 22.maj kl. 19.00. Den anden tur er hel-dagsturen til Dragør den 19. juni med afgang fra Gjethuset kl. 08.30. Flere har allerede tilmeldt sig, hvilke er glædeligt.

Jeg vil gerne bede interesserede om snarest at tilmelde sig, så vi kan se, om turen bliver til noget.

Det gør I på vores mailadresse:

mail@frvhistorie.dk, og derefter får I en bekræftelse på tilmeldingen tilbage.

De tilmeldte får løbende mails med ændringer i programmet for turen.

Alle opfordres til at gå ind på foreningens hjemmeside og tjekke for eventuelle ændringer: **www.frvhistorie.dk**

For at det kan fungere med mindst mulig gene for alle, vil vi meget gerne have, I oplyser jeres mail-adresse og mobil-nr.

Det havde vi lidt problemer med sidste år, hvor der skete flere ændringer undervejs.

Turen til Dragør overvejer vi at lade udgå fra Hundested, hvis der er tilstrækkelig tilslutning.

Når vi kan se, at turen bliver til noget, får I en mail direkte med ønske om betaling. Den bliver samtidig lagt ud på vores hjemmeside. Så derfor: Tjek hjemmesiden!

Man har dog også stadig mulighed for at tilmelde sig og betale ved vores foredragsaftener - ganske som hidtil.

Tag med på tur og oplev smukke Dragør.

Ordinær generalforsamling

I henhold til vedtægterne indkaldes til
Ordinær Generalforsamling i
Frederiksværksgnens Historiske Forening

Onsdag den 10. april 2019 kl. 18:30

På Frederiksværk Bibliotek, Torvet 41, 3300 Frederiksværk

Dagsorden

Valg af dirigent og referent

Bestyrelsens beretning

Fremlæggelse af regnskab og budget

Behandling af indkomne forslag

Fastsættelse af kontingent for det kommende år

Valg af bestyrelse

Valg af 2 suppleanter

Valg af 1 revisor og 1 revisorsuppleant

Eventuelt

Punkt 5. Fastsættelse af kontingent for kommende år. Bestyrelsen foreslår uændret kontingent.

Punkt 6. Valg til bestyrelse. På valg er: Jytte Bloch-Kelsen, Carl Jensen, Peter Ahlburg. Alle ønsker genvalg.

Punkt 7. Valg af 2 bestyrelsessuppleanter. Niels Willumsen og Wilhelm Stege. Wilhelm Stege ønsker ikke genvalg.

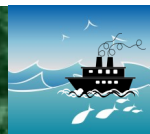
Punkt 8. Valg af revisorer: På valg er Ole Max Olsen og Rigmor Martens. Begge ønsker genvalg.

Med venlig hilsen fra bestyrelsen

Efterfølgende, kl. 20:00 – med adgang for alle – foredraget:

Frederiksværks sydlige omegn set fra luften af lokalhistoriker Jørgen Lassen

Fra trækfærge til højbro

Læs historien om færgerne og broerne over Roskilde Fjord, og hvordan de har præget områdets udvikling.

Af Henning Petersen

Roskilde fjord udgør en meget stor del af Nationalparken Kongernes Nordsjælland. Det må derfor være på sin plads også at få et lille indblik i, hvad Roskilde fjord og overfarten på fjordens smalleste sted gennem tiderne har betydet for livet omkring fjorden. Den stadigt voksende handel og de små udsteder, der har udviklet sig til de byer og det samfund, vi har i dag, og videre ind i landet mod slottet og Hillerød – alt sammen takket være nogle mennesker, der gerne ville over på den anden side af fjorden engang i fortiden.

Snart skal en ny bro over Roskilde fjord tages i brug. Den gamle Kronprins Frederiks Bro har i mange år været for lille til at klare den stigende trafikmængde. Det vidner de lange bilkøer om i myldretiden, når folk skal på arbejde og hjem igen om eftermiddagen. Trafikken snegler sig af sted.

Den nye bro er en højbro, der allerede er døbt Kronprinsesse Marys Bro. På Horns

Herred-siden lander den ovre ved Tørslev Hage. En længe ventet aflastning for den gamle bro, der binder Frederikssund og Horns Herred sammen.

En gammel forbindelse

Hvor gammel færgeforbindelsen over fjorden er, vides ikke med sikkerhed, men den går sandsynligvis helt tilbage til middelalderen.

Tilbage i 1516 skete overfarten med en pram, der blev trukket frem og tilbage over fjorden. Færgemanden boede på Horns Herred-siden og med Sundbyfærgen blev man fragtet over fjorden til landsbyen Ude Sundby overdrev.

Færgedriften øgedes voldsomt, da kongerne Frederik II og Christian IV tog fat på de store byggeprojekter omkring Frederiksborg slot i Hillerød.

Her blev store mængder byggematerialer overført for videre transport til Frederiksborg. En meget stor del var træ fra skovene omkring Jægerspris.

Lidt efter lidt opstod der her en handelsplads, der med tiden voksede sig stor. Det kom Slangstrup til at lide under, og byens

*Ponton-
broen
Kron-
prins
Frede-
riks Bro
1868.*

borgere lod derfor opføre pakhuse for at øge handelen med bl.a. korn. Der blev også anlagt en simpel skibsbro i træ, som senere afløstes af en skibsbro i sten.

Slangerups storhedstid var for nedadgående af forskellige årsager, og i takt med ladepladsens centrale beliggenhed ved fjorden og tæt på det store opland Horns Herred, havde man bedre muligheder for øget handel her end i Slangerup, der lå inde i landet.

Omkring 1650 navngav Kong Frederik III ladepladsen "Frederikssund".

Kongen havde førsteret

Den livlige og hastigt voksende handel mellem Horns Herred og Frederikssund øgede presset på færgeoverfarten. Man overførte alt - lige fra kreaturer og vogne

til kongelige jagtselskaber.

Kongen - her Frederik VII - havde førsteret til at blive sejlet over fjorden. Han opholdt sig meget på Jægerspris slot sammen med Grevinde Danner.

Når det blev meddelt, at kongen skulle med færgen, stoppede al anden trafik. Trafikken kunne ligge stille i flere timer, inden kongen ankom til færgelejet og blev sejlet over. Først derefter kunne færgeoverfarten genoptages.

Det var det gamle gods Abrahamstrup - i dag Jægerspris Slot - der ejede og drev færgefarten.

Trafikkaos

Man var efterhånden oppe på at overføre over 30.000 personer og 13.000 køretøjer om året, og når bønderne tog til marked i

Frederikssund, hvilket de gjorde et par gange om året, kunne der vente op mod 150 vogne, der skulle med færgen. Bønderne tog hjemmefra meget tidligt for at kunne være fremme ved færgen kl. 4 om morgenen og være på markedet i Frederikssund kl. 8.

Fast forbindelse

Efterhånden som handelen med oplandet voksede sig større og større, blev det mere og mere påkrævet at anlægge en fast forbindelse over fjorden som erstatning for færgetrafikken.

Fremsynede borgere i Frederikssund tog i begyndelsen af året 1863 kontakt til Kong Frederik VII, men da kongen døde senere på året, og krigen i 1864 kom, lå planerne for en bro stille i flere år, inden man igen sendte en ny deputation til København.

Siden det var Grevinde Danner, der ejede færgesoverfarten, holdt man flere møder med hende. Hun tilbød at overlade et broselskab færgeretten for 25.000 rigsdaler. En måned efter var tilbuddet accepteret, og i mellemtiden var et broselskab blevet dannet, og man tog straks fat på at anlægge pontonbroen.

Den 3. juni 1868 kunne den ny pontonbro indvies. Den bestod af 21 bådformede pontoner, der skulle holde vejbanen oppe. Ud over donationen fra grevinde Danner blev broen finansieret ved, at "Brokomiteens medlemmer" skød private penge i broprojektet.

Til gengæld skulle brugerne betale et beløb på 2 skilling for gående og op til 30 skilling for kørende, hvilket i dagens mønt svarer til ca. 50-60 kroner.

Det var en stor lettelse for trafikantene, da færgen blev afløst af en bro, for de måtte ofte vente i ti-meis på at blive fragtet over.

Pontonbroen ved Frederiksfund.
 Frederiksfund, den 17de Januar. Som telefonist meddelt igaar, har Høen foraa-
 laget betydelig Skade paa nævnte Bro.
 En Ponton er saa ødelagt, at det maatte
 bliver nødvendigt at erstatte den med en
 ny. De tykke Bjælker ere knækkede og visse
 Steder ligefrem knuste. Nordvestvinden og
 den indgaaende Strøm førte Torsdag Aften
 betydelige Ismasser mod Broen, og Bro-
 mandslabet var da selvsølgelig paa Vagt.
 Da Stibyposten Kl. ca. 11 havde pas-
 seret Broen, aabnedes Svingbroen for at
 formindste Høens Tryk. Paa samme Tid
 saa Vagtmandslabet en uhyre Ismasse
 komme ned mod Broen og af Isbruderen
 deles i to Dele, af hvilke den ene tog Ret-
 ning mod Brohuset. De ilede da hjem, og
 medens Høen knuste Brohusets Vinduer,
 sprængtes Fortsættelserne paa den faste Del
 af Broen, der staa i Forbindelse med Dæm-
 ningen paa Horns Herreds Side. Broen
 svingede ud vinkelret paa Dæmningen, og
 samtidigt fløge de to yderste Pontoner sig
 løse og lagde sig med et Stykke Bro midt
 i Løbet, ca. 1000 Alen Syd for Broen.
 Af Svingbroen ved Frederiksfundsiden
 ligger den yderste Ponton paa Bunden og
 den næsttyrste i Vandfladen. I dag Fre-
 dag har man arbejdet paa at pumpe den i
 Overfladen tom, og det er endnu uafgjort,
 om den er ubestabiget eller om Vandet
 strømmer ind i den ligesaa hurtigt, som
 det pumpes ud. Staden vil vel anbrage
 et Par Tusinde Kroner, og skal der en ny
 Ponton, bliver det 3000 Kr. mere. Dæm-
 ningen har Brohuset lidt en Del, og en Del
 Bærtsøj, tilhørende Brofoged Jensen, er
 stykket bort. Baadene gaa stadigt frem og
 tilbage og Bogaene rulle til og fra. Sætte,
 Brød, Kolonialvarer o. dsl. køres paa
 Bogaene til Brohuset, pr. Baad til Fægers-
 pris siden og derfra videre.

*Frederiksborg Amts-Tidende og Adresse-
 avis 19. januar 1896.*

På trods af brugerbetalingen blev broen en stor succes. Det første halve år tog over 35.000 gående og ridende en tur over broen. Det var dobbelt så mange, som færgerne havde fragtet på samme tid.

Det skal lige tilføjes, at staten/amtet senere overtog driften af broen og brugerbetalingen bortfaldt.

Broen blev døbt Kronprins Frederiks Bro efter daværende kronprins Frederik, senere - kong Frederik VIII. Ingen kongelige deltog, men mange mennesker var mødt op til indvielsen og fejring af broen. Senere på året besøgte kong Christian IX Ude Sundby efter en stor brand, hvor mange huse nedbrændte. Her skænkede han 300 rgd. til de brandhærgede. Ved samme lejlighed så han også den nye bro.

Ny bro igen

I takt med udviklingen i samfundet og den øgede handel omkring Frederikssund stod det allerede klart i begyndelsen af 1900-tallet, at man burde arbejde for en ny bro til at erstatte pontonbroen, som havde en del ulemper og gener.

Vind og vejr spillede en væsentlig rolle, og om vinteren var store mængder is i fjorden årsag til flere driftsforstyrrelser.

Det blev dog først i 1935, at den ny Kronprins Frederiks Bro stod færdig og kunne indvies af Kong Christian X. Både dronning Alexandrine og det nygifte kronprinspar var med ved indvielsen.

Det var også kronprinsesse Ingrid's første officielle deltagelse i et offentligt arrange-

Broindvielsen af Kronprins Frederiks bro i 1935 blev forestået af Kong Christian X og Dronning Alexandrine samt det nygifte kronprinsepar, Kronprins Frederik og Kronprinsesse Ingrid.

ment.

Der var nu skabt en fast forbindelse til Horns Herred, hvilket også gjorde det muligt for mange folk at bo på den anden side af broen og pendle frem og tilbage til arbejde mv. Frederikssund ligger i dag på begge sider af fjorden, og ligesom i Ålborg og Sønderborg er byens to halvdele forbundet af broer. Ålborg har desuden både en jernbane- og tunnelforbindelse.

Alvorlige ulykker

Det har ikke kunnet undgås, at der gennem færgeoverfarten historie er sket en del ulykker - også med dødelig udgang. I isvinteren 1744-45 druknede en mand, der ville gå over isen. Hans lig blev først fundet næste sommer. Den 7. februar 1802

skete et tragisk forlis, hvor 13 mennesker mistede livet. Det var mens kgl. skuespiller Hans Christian Knudsen var færgemand. Han havde embedet fra 1802-1812. De store isvintre, vi havde dengang, skabte også en del problemer for pontonbroen. Når isen skruede sig sammen og skulle ned gennem fjorden, skete der ofte skader på broen, hvilke et par notater i gamle aviser vidner om.

Færgegården

Der findes så megen viden om Færgegården, at der er stof nok til en hel artikel. Man regner med at Færgegården langt tilbage i tiden, har fungeret som både kro og overnatningssted. Vejret har ganske afgjort haft stor betydning for overfarten. Når vejret ikke tillod fragt over fjorden,

Sommerlejligheder og Landophold.

—:—

Frederikssund. Bilidt

Strandhotel ved Kronprins Frederiksbro tilbyder smukke Værelser — om ønskes med Pension à 3 Kr., smuk Beliggenhed, 10 Minutter fra Station.

Engelbreth.

var det godt med et sted som Færgegården, hvor man kunne søge ly for uvejret, mens færgeoverfarten var indstillet.

I 1719 kom en mand fra Roskilde til Frederikssund. Hans navn var Rasmus Hansen Lange. Han nedsatte sig som brændevinsbrænder og farver i byen. I 1722 fik han tilladelse til at bygge et gæstgiveri ved færgestedet Sundby Færge, hvor også de vejfarende kunne søge ly i ventetiden på færgen.

Sønnen Hans Rasmusen Lange overtog faderens virksomheder, da denne døde. Flere andre af Lange-slægten var inde over driften, dog uden den store succes, og det endte med, at familien skilte sig af med stedet.

Gennem årene forsøgte skiftende ejere sig med at drive stedet, men problemer med myndighederne omkring betaling af afgifter mv. samt stedets øde beliggenhed var nok de væsentligste årsager til den store

udskiftning af ejere til stedet. Men da man jo havde tilladelse til at brygge både brændevin og øl og med den stigende trafik af gods i form af kreaturer og vogne samt passagerer på den lille trækfærge, blev forholdene efterhånden bedre for ejerne.

I 1868 var det dog slut med færgetrafikken, og ganske få år efter lukkede Færgetroen.

Hotel Bi-lidt

I 1902 blev kroen solgt til en W. F. Engelbreth. Han åbnede atter kroen, nu med det nye navn "Strandhotellet Bilidt". Engelbreth drev det indtil 1919, hvor han solgte Bilidt.

Han satsede på, folk fra København ville tage på sommer- og landophold. Strandhotellet Bilidt fortsatte med at eksistere med skiftende ejere, og blev med tiden et yndet udflugtsmål. Desværre brændte hotellet i 1958. Det blev genopført, men nedbrændte igen for få år siden. Hvordan fremtiden ser ud for en ny kro, står hen i det uvisse.

Kilder:

Jørgen Andersen, Frederiksborg Amt.

J.P. Trap, Frederiksborg amt.

Færgegården museum og Jægerspris lokalar-kiv.

Frederikssund 300 år. Bi-Lidt 125 år. Frederikssund venner.

Se det hele lidt fra oven

*Ølsted set fra oven i 1936-1938.
Foto: Sylvest Jensen Luftfoto.
Kilde: Det Kongelige Bibliotek.*

**Onsdag
10. april,
kl. 20.00
Frederiksværk
Bibliotek**

Tag med lokalhistoriker Jørgen Lassen på en historisk flyvetur over Frederiksværks omegn, hvor han viser et stort antal luftfotografier fra 1936 og fremad. Der vises billeder af bl.a. Store og Lille Havelse, Grimstrup, Ølsted, Kregme, Brederød og Auderød. Undervejs lander foredraget i flere lokaliteter, der byder på spændende fortællinger om udvalgte temaer. Foredraget er rigt illustreret.

Et frit Danmark

Traditionen tro markeres Danmarks befrielse den 4. maj. Det er både en national og lokal mindedag med blomsternedlæggelse ved mindestenene i Nørregade og på Nyvej.

Alle mødes ved mindestenen i Nørregade og fortsætter derefter i samlet flok til Nyvej.

**Lørdag 4. maj, kl. 18.00
Mindestenen, Nørregade,
Frederiksværk**

”Frederics Waaben er Visdom”

Af Museumsleder Frank Allan Rasmussen

Den 29. april 1760 var en travl dag for Frederik 5. Landets økonomi vaklede, og på det udenrigspolitiske område var Danmark-Norge presset til det yderste. Det var ikke tid til at tænke på festivitás, for ogsá på det indenrigspolitiske område var magthaverne under pres.

Frederik 5. fik denne dag forelagt en lang række sager, heriblandt en om Frederiks Værk og de to interessenter, Johan Frederik Classen og Just Fabricius. Classen havde forud for mødet indsendt en redegørelse med en status over virksomheden, og man aner, at den ikke har været positiv. Kongen skriver i sit svar:

”... at bemeldte Interessenter skal forundes al muelig Soulagement (lindring) og Hielp, siden sligt et Værk, der er af saa stor Entendue som dette, ellers falder Particuliers alt for besværlig og farlig at vedligeholde, saa og lettelig kand forvolde Interessenternes totale Ruin.”

Med andre ord, så er kongen indstillet på at yde de to interessenter yderligere økonomisk hjælp og giver som grund, at han

anser værket for helt centralt for landets forsvar og som både nyttigt og ganske umisteligt. Det er ikke sikkert, at hans embedsmænd har delt disse betragtninger, for statskassen var tom. Det er imidlertid værd at huske på, at Classen og Frederik var næsten jævnaldrende, og at de havde kendt hinanden i en del år forud for Classens overtagelse af Frederiks Værk i 1756. Classen havde en høj stjerne hos kongen.

Heller ikke klimaet var venligt stemt overfor Frederiks Værk. I flere år havde en svær tørke plaget bønder og borgere. Manglen på vand i kanalerne og mølledammen havde nemlig forhindret Classen og hans mester Johan Lorentz Junker i

at udbore og afdreje de kanoner, som kongen havde bestilt. Derfor havde det ikke været muligt at afregne for det udførte arbejde, hvilket havde sat Classen under

Frederiksværks mest berømte kanon - Prøven.

økonomisk pres.

Hertil kom, at en af krudtmøllerne var sprunget i luften, og opførelsen af en ny havde kostet en mindre formue.

Frederik 5. understreger dog, at der er tale om en engangsforeteelse. Classen må fremadrettet selv afholde udgifterne, men i den specielle situation vil han lade nåde gå for ret og betale for både kanonerne og opførelsen af en ny mølle. Men ikke alt var ulykke. I det samme aktstykke omtaler kongen ”Prøven” og dens støbning. Den var foregået i Gjethuset under ”Den Kongelige Franske Ambassadørs Overværelse” og havde efterfølgende vist sig overlegen i forhold til alle tidligere kanoner – også dem der var blevet støbt i København.

Prøveskydningen fandt sted den 9. april 1759 på Frederiks Værk. Fire artilleriofficerer var til stede. De overværede skydningen sammen med Classen, hans betroede støbemester Henrik Hornhaver og selveste Just Fabricius.

Det var en nyhed, der nåede den nationale presse. I Kjøbenhavns

Classens gravmæle i Vinderød Kirke, hvor Argua hviler på 'Prøven'.

Danske Post Tidender omtales kanonkonkurrencen, og Classens 3-pundige metalkanon blev ikonisk.

Han gemte den som et kært minde og fik J. G. Winckler til at indgrave en latinsk sætning: *"Tandem bona causa triumphat"* altså *"Omsider sejrer den gode sag"*.

"Prøven" er foruden den latinske inskription forsynet med Frederik 5.s kronede navnetræk og majestættens valgsprog: *"Prudentia et Constantia"*, ved klogskab og bestandighed. Omkring fænghullet kan man læse følgende: *"Prøvet d. 9. April med 375*

skarpe gesvindte Skud 1759”.

På forstykket kan man læse følgende vers:
*”Retfærdigheds Love regicerer min Tor-
den, Een Menniske Ven forstyrrer ej Jor-
den, Hand Kriger ej uden ham Ulven gjør
Vred, Kloghed afcirkler hands fredsomme
Fied, Frederics Waaben er Visdom og Dy-
der, Hands Fromhed ej Blod men Naade
udgyder, Dog holder hand Mod og Ljynild
bereed, At bane sig Vej til Seyer og Fred.”*

Efter Classens død blev ”Prøven” opstillet i det Classenske biblioteks bygning i Amaliegade i København. Her var den anbragt på højkant hvilende på et fundament af kanonkugler. På munden anbragtes en buste af Classen støbt på Frederiks Værk efter model af Johannes Wiedewelt.

I 1849 flyttedes Prøven til Tøjhusmuseet og igen i 1925 til sit oprindelsessted, Frederiksværk. Her blev den placeret for enden af Arsenalet i en dertil indrettet niche. Opstillingen skete for at fejre 200-året for Johan Frederiks Classens fødsel den 11. februar 1725.

Mens busten stod i biblioteket, hang der på væggen en smuk marmorplade med latinsk inskription, der på dansk lyder:

”Ligesom det rene guld øves i ilden, såle-

*des prøvedes også ildens kraft ikke uerfa-
ret det nye bronze som Classen fremstille-
de på egen hånd. Se, her står skaberen
støttet af sit værk som en fast fod, der har
givet viden om at afbilde opfindereens åsyn
i bronze”.*

Teksten er forfattet af Peter Hersleb, Classens yngre bror. Det var også broderen, der lavede et tegningsudkast til det imponante gravmæle i Vinderød kirke. Det blev dog Johannes Wiedewelt, der kom til at give monumentet dets endelige form. Peter Hersleb skrev i den forbindelse, at Wiedewelt ud fra mine krams krams tegninger har skabt et mesterværk.

Et mesterværk er det, og mon ikke det er ”Prøven”, der optræder sammen med Saturnus og Argus på Classens gravmæle.

En smuk historie om den mest berømte kanon, der nogensinde blev støbt på Frederiks Værk, og som århundreder senere gav navnet til det tidsskrift, som du nu sidder med i hånden.

Husk også at det er i 2025 vi kan fejre 300 året for generalmajorens fødsel.

Kilde: Statens Arkiver, Kongelige resolutioner til Generalkommissariatet 1760, nummer 244 samt C. Nyrop, Johan Frederik Classen, København 1887.

Det Danske Stålvalseværk – kunst, kultur og idræt

*Museumsleder
Frank Allan
Rasmussen
tager tilhørerne
med på en helt
anderledes tur
til Det Danske
Staalvalseværk.*

Det Danske Staalvalseværk A/S var Frederiksværks største arbejdsplads. Virksomheden producerede høj kvalitets-stål til de danske skibsværfter, broer, bygninger og maskinindustrien.

Det var også en af landets første genbrugs-fabrikker, idet langt hovedparten af råstofferne, jern og stål blev indsamlet i Danmark og transporteret til Frederiksværk. Næsten alle husstande i Frederiksværk havde relationer til værket, der gennem generationer gav levebrød til utallige familier.

Virksomheden var imidlertid mere end en fabrik. Den sørgede for sine arbejdere fra vugge til grav. Det vil deltagerne høre nærmere om i dette foredrag, der vil være rigt illustreret med billeder fra en svunden tid. Museumslederen vil fortælle om fagenes

fest, de drabelige fodboldkampe mod andre virksomheder, idræt, skak, musik, kunst, revy, udflugter, sundhed og en række anderledes emner.

Onsdag 8. maj kl. 19.30
Frederiksværk Bibliotek

Husk foredrag om Brugsen!

Husk foredraget om Brugsens historie med museumsinspektør Mette Tapdrup Mortensen, der med udgangspunkt i årene 1844 og 2019 fortæller historien om FDB og Coop, og hvordan en forening blev til en forretning.

Onsdag 13. marts, kl. 19.30
Frederiksværk Bibliotek

Metroudgravningerne i København

Metrobyggeriet afslører fortidsminder.

Camilla Haarby Hansen indledte det nye års arrangementer - og det gjorde hun godt. Tilhørerne fik en både lærerig og levende beskrivelse af arkæologernes ar-

bejdsforhold og om de interessante ting, der er dukket op af mulden. Turen gik rundt om Østerport, der ikke lige lå der, hvor man mente den burde, videre over Kongens Nytorv og forbi Gl. Strand for til sidst at ende på Rådhuspladsen, hvor man bl.a. rester fandt resterne af en gammel vandmølle.

Et enkelt skelet dukkede også op blot 60 cm under asfalten, fordi der fra tidernes morgen lå en kirkegård på en del af Rådhuspladsen. Foredraget blev ledsaget af fotos og efterfølgende var der en livlig spørgelyst blandt tilhørerne.

Forsvarsværkerne i Halsnæs - fra skanse til fort

Det var museumsleder Frank Allan Rasmussen, der afsluttede årets arrangementer. Der kom så mange tilhørere, at der måtte hentes løse stole rundt omkring i biblioteket. Med F.A.R. som foredragsholder fik tilhørerne en solid viden om den militære aktivitet, der siden 1700-tallet har været på Halsnæs. Det var både skanserne i Hundested fra Englandskrigen, over Det Kongelige Raketkorps til Arresødal lejren, der blev nedlagt i 2008. Undervejs tilsatte F.A.R. mange fotos og kort til foredraget.

Alle pladser var tæt besat da museumsleder for Industrimuseet Frank Allan Rasmussen fortalte om skanser, raketkorps, englandskrige og militære anlæg.

Hugget i granit

Af Frank Allan
Rasmussen

De tilhugne granitkvadre langs Peder Falsters Vej Mange bærer spor efter bearbejdning og forankringsjern. Der er omkring 300 sten tilbage, og dem skal vi passe godt på. De er en del af vores fælles historie.

Nogen gange ligger historien lige foran ens fødder. Det handler denne lille artikel om.

Kanalerne i Frederiksværk blev gravet ad tre omgange og på tre forskellige tidspunkter. Hovedkanalen i årene 1717-19, sidekanalen til Krudtværket i 1758-59 og kanalen til Kobbervalseværket i 1802. Det er derfor ikke korrekt kun at tale om én kanal og ét årstal. Det er med andre ord den førstnævnte kanals 300 års fødselsdag, vi fejrer i år med en festival den 9. september 2019.

I 1751 fik en fransk kanonsmed eneret på at fremstille smedejernskanoner. Mellem to parallelle vandforløb, et stykke nenden-

for agatslibemøllen, opførte han og en schweizisk kanonboremester en smedje med en række avancerede maskiner. Den "smalle ø" som smedjen lå placeret på, var forsynet med en forstærkning af tilhugne granitsten. Det gjaldt også den Mølleddam, der var etableret umiddelbart foran anlægget.

De tilhugne granitsten fra smedjen og mølleddammen kan i dag ses i anlægget bag Palæet og foran den store parkeringsplads langs Peder Falsters Vej. Flere af disse sten har spor efter bearbejdning. Stenene stammer fra udgravningen til Frederiksværk bibliotek, og til byggeriet der opførtes i forlængelse heraf i 2007.

Tag med på aftentur til Selsø Slot

Foreningen har arrangeret en aftentur til Selsø slot, der blev bygget i 1753 af Christian Ludvig Scheel-Plessen. Slottet har stået stort set uberørt hen siden starten af 1800-tallet.

Her fortælles slottets historie, mens deltagerne følger med en af slottets omvisere rundt på slottet, mens man hører om de mennesker, der boede på Selsø og dem, der arbejdede der.

Hør også historien om bygningen og de

fantastiske barokke bemalinger og empire-rummens originale franske papirtapeter. Se det fungerende køkken med åbent ildsted og mekanisk roterende stegespid samt den prægtigt marmorerede riddersal fra 1734, der er et af Danmarks bedst bevarede barokrum med franske barokspejle og malerier af Henrik Krock.

Turen giver et godt indblik i livet på en herregård i 1700- og 1800-tallet. Efter omvisningen serveres kaffe og en lille kage.

Alt dette fås for kun 130 kr. Der er egen transport til slottet. Ret til ændringer forbeholdes.

Onsdag 22. maj kl. 19.00

Heldagstur til Dragør

Foreningens årlige heldagsudflugt går i år til Dragør. Byen har en lang og spændende historie, og med dens beliggenhed ved Øresund har søfarten haft en afgørende betydning for stedets udvikling. En lokal guide leder byvandringen, mens byens og den indbygges historie fortælles.

Afgang fra Gjethuset med bus kl. 08.30.

Forventet hjemkomst ca. kl. 18.00.

Pris inkl. transport, frokost og div. er 475 kr.

Tilmelding. Ret til ændringer forbeholdes.

Dragør har en fascinerende historie.

Onsdag 19. juni kl. 8.30

Kanalen fylder 300 år

Af Henning Petersen

Turbinehuset med den gamle turbine fylder år.

Det er ikke til at komme udenom, at kanalen i år har 300 års jubilæum. Der er gennem årene skrevet mangt og meget om kanalen. Så det er der ingen grund til at gøre én gang til.

Til gengæld vil jeg gerne gøre opmærksom på sluserne, der fra kanalens start har været en afgørende faktor ved regulering af vandet i Arresø, ligesom Turbinehuset, der ligeledes har ydet sit bidrag til hele industrieventyret i Frederiksværk.

Det bliver spændende at følge projektet Turbinehuset, hvor ildsjæle er i gang med at renovere den gamle turbine. Den står forhåbentlig færdig om nogle få år og ved udnyttelse af vandkraften kan turbinen måske levere strøm til byens juletræ.

Hvordan vil kommunen markere dette

jubilæum? Hvad vil være mere nærliggende, end at nogle af festlighederne bør omfatte en form for sejlads på kanalen? Der har tidligere være lidt kapsejlds, hvad fotoet viser. Der går også rygter om, at der engang har været sejlet i gondol på kanalen. Kun fantasien sætter grænser. Det bliver spændende!

Skal der sejle gondoler i kanalen, når den fylder 300 år?

Et fotoalbum og en kasse med jernstænger

Af museumsinspektør Marie Bach

Den 14. november 2018 var én af de rigtig gode dage på kontoret.

Det var én af de dage, hvor en borger uden forudgående varsel mødte op i Palæet med en plasticpose og en trækasse under armen. Han ville gerne vide, om de ting, han havde med, kunne være af interesse for Industrimuseet.

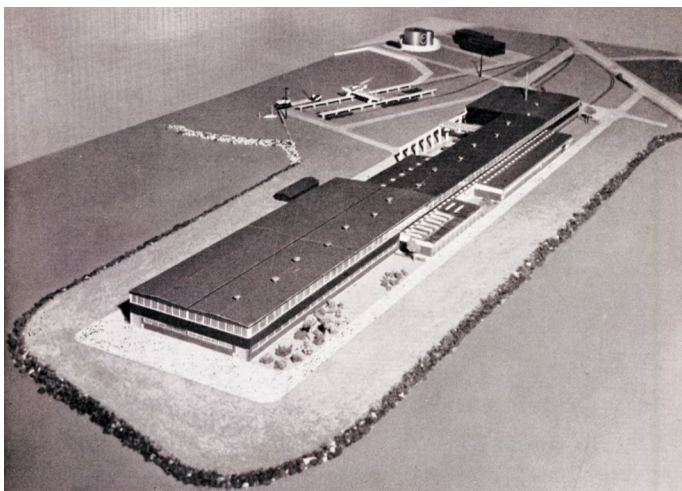
Ofte viser det sig, at der er tale om genstande, museet allerede har i forvejen, eller måske mangler de oplysninger, der skal til for at begrunde en indlæmmelse i museets samlinger. Det var på ingen måde tilfældet i denne sag, hvor både billederne og genstandene talte for sig selv.

Fotoalbummet indeholdt en serie på 196

professionelt optagne sort/hvide fotografier, der dokumenterer opførelsen af Kontiværket, den store udvidelse af Det Danske Staalvalseværk, som fandt sted i begyndelsen af 1960'erne.

Den lange bygning blev opført på et nyt, opfyldt område syd for stålværkshavnen, hvor den stadig ligger som en synlig afgrænsning af fabriksområdet. Da produktionen af stangjern og -stål ved hjælp af kontinuerlige valseværker blev sat i gang i 1965, betød det en langt mere rationel arbejdsgang og en kraftigt forøget kapacitet.

Trækassens indhold viste sig at være et værdifuldt supplement til fotografierne, nemlig 11 forskellige stykker stangjern fra produktionen på værket. Nogle af dem er

Dette er en model af Kontiværket fra dengang i 1960'erne, hvor Det Danske Staalvalseværk udvidede med en produktion af stangjern og -stål.

Disse stykker stangjern og -stål er produceret på Kontiværket, der startede produktionen i 1965. Jernstængerne blev givet til Industrimuseet Frederiks Værk sammen med en omfattende fotosamling.

”simple” prøver på de forskellige dimensioner, fabrikken kunne fremstille – fra det tyndeste stangjern til det kraftigste. Andre er, hvad vi kan benævne som virksomhedssouvenirer, nemlig afskårne stykker med angivelse af særlige mærkedage for produktionen.

Eksempelvis er der flere stykker med indgraverede datoer og årstal for, hvornår man rundede et vist kvantum. Af den kraftigste dimension på 3,7 cm i diameter, ved vi derfor nu, at der i perioden fra prøvekørselen den 12. december 1964 til den 2. december 1995 blev fremstillet 5 mio. tons. Et andet stykke refererer til 30 års jubilæet den 12. december 1994, hvor man nåede op på godt 4.7 tons. Endelig blev virksomhedens 50-års jubilæum markeret med et forgyldt stykke tentorstål.

Stålværket er af indlysende årsager en virksomhed, der har museets opmærksomhed. Derfor har vi ad flere omgange besøgt fabrikken og hjemtaget både genstande og arkivalier. Vi var indenfor med en fotograf og fik dokumenteret bygninger, produktionsanlæg og arbejdere i forbindelse med Frederiksværks byjubilæum i 2006 – ligesom der i 2008 blev foretaget en mere omfattende undersøgelse af Elektrostålværket. Mindst belyst har hidtil været Kontiværket.

Derfor var det en særlig god dag, da museet modtog indleveringen med såvel en omfattende fotodokumentation som flere ikoniske genstande, som til enhver tid vil gøre sig i en udstilling om Frederiksværks engang største arbejdsplads og Danmarks eneste stålvalseværk.

Museer og arkiver

Industrimuseet Frederiks Værk

Torvet 1, 3300 Frederiksværk

Tlf. 4772 0605

www.indmus.dk

Åbent tirsdag-fredag kl. 10-14

Krudtværket

Åbent efter aftale med Industrimuseet

Knud Rasmussens Hus

Knud Rasmussensvej 9, 3390 Hundested

Åbent efter aftale med Industrimuseet

Hundested Lokalhistoriske Arkiv

Biblioteket, Nørregade 61, 3390 Hundested

Telefon 4798 1010

Åben mandag og onsdag kl. 10-13

Tirsdag kl. 16-18

Sponsorer

Adrians Turistfart

Tlf. 4772 1197

Advokat Jacob Berner Rue

Tlf. 4774 2822

A/S Radio 10 FM

Tlf. 2397 7828

Bog & Ide

Tlf. 4752 4001

Det Classenske Fideicommis

Tlf. 5444 7029

Entreprenør Andreassen A/S

Tlf. 4044 7809

Glarimesteren i Frederiksværk

Tlf. 4772 4248

Halsnæs Kiropraktorerne

Tlf. 4772 4540

Kim Dencker Johansen Holding ApS

Tlf. 4772 2583

KTS-Entreprise A/S

Tlf. 4777 2577

Tømremester Egon Bech A/S

Tlf. 4772 2060

Winther A/S, Snedker og Tømremestre

Tlf. 4772 0202

Tlf. 2021 0202